

Dr. Ş. Didem. Kaya¹, Özer Arık²

Geliş/Received : 19.04.2017
Kabul/Accepted : 22.08.2017

Öz

Amaç: Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi hastanesinde çalışan temizlik ve hastabakıcı personelinin çalışma ortamındaki iş sağlığı ve güvenliği durumlarını değerlendirmek suretiyle; iş kazası dağılımı ve tiplerinin, iş kazalarının bildirim ve bildirim etkileyen faktörlerin belirlenmesi ile iş kazası geçirme düzeylerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırmada veri toplamak amacıyla, Özarslan (2009) çalışmasından esinlenerek, araştırmacılar tarafından son şekli verilen İş Kazası İnceleme ve Olay/Kaza Bilgileri formu kullanılmıştır. Çalışmada 227 personele ulaşılmıştır. Verilerin analizinde SPSS istatistik paket programı ile tanımlayıcı istatistikler ve ki kare testi kullanılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların %57'si temizlik personeli, %43'ü ise hastabakıcı statüsündedir. %71 oranında personel koruyucu donanım kullanmaktadır. Katılımcıların %15'i iş kazası geçirdiğini ifade etmiş; bunların %17'sini temizlik, %13'ünü ise hastabakıcı oluşturmaktadır. Katılımcıların %93'ü işini severek yaptıklarını, %88'i ise idari işleyişten memnun olduklarını ifade etmiştir.

Sonuç: İş kazalarında etkisi olan etmenler çerçevesinde temizlik ve hastabakıcı personeline yönelik çalışan güvenliği konusunda kurumdaki güvenlik önlemlerinin, eğitimlerin ve denetimlerin daha yeterli düzeyde devam ettirilmesi, iş kazası konusunda çalışanların bilinçlendirilmesi, tüm çalışanların iş kazası önlemlerine ilişkin farkındalıklarının artırılması sağlanmalıdır.

Anahtar sözcükler: İş kazası, iş sağlığı ve güvenliği, personeller, kaza

Abstract

Aim: It was aimed to investigate the levels of experiencing occupational accidents among the housekeeping and caregiving personnel working at Konya Necmettin Erbakan University Meram Faculty of Medicine Hospital through the determination of the distribution and types of the occupational accidents, accident reporting and the factors affecting reporting, by means of evaluating the occupational health and safety conditions in their working environment.

Material and Method: The Occupational Accident Examination and Incident/Accident Reporting form, which has been finalized by the researchers taking inspiration from the study of Özarslan (2009), was used to collect data. 227 personnel were reached in the study. SPSS software package, descriptive statistics and chi-square test were used for the analysis of the data.

Findings: Of the participants, 57% were at housekeeping personnel status and 43% were caregivers. 71% of the personnel were using protective equipment. 15% of the personnel stated that they had occupational accidents, whose 17% were housekeeping personnel and 13% were caregivers. 93% of the participants expressed that they were performing their jobs willingly, and 88% stated that they were satisfied with the management practices.

Conclusion: With respect to the factors having effect on occupational accidents, it should be ensured that the safety measures, trainings and audits at the institution in regard to worker safety for housekeeping and caregiving personnel are maintained at an adequate level, the employees are made conscious about occupational accidents, and awareness of all employees about occupational accident measures is raised.

Key words: Occupational accident, occupational health and safety, personnel, accident

Giriş

Ulusal Çalışma Örgütü (ILO) iş kazasını, "belirli bir zarara ya da yaralanmaya neden olan, beklenmedik ve plansız bir olay" şeklinde tanımlamaktadır (1). İş kazaları, sağlık sektöründeki iş sağlığı ve güvenliği alanındaki eksiklikler nedeniyle meydana gelmekte, sosyal ve ekonomik kayıplara neden olmaları yönüyle de üzerinde araştırma ve planlama yapmayı gerektiren önemli bir halk sağlığı sorunu oluşturmaktadır (2). Ayrıca iş kazaları, beklenmeyen bir olay olma özelliği ile neden olacağı zararların boyutu açısından alınacak önlemlerin önemini ortaya koymaktadır.

Türkiye'de yürürlükte olan Hasta Hakları Yönetmeliği'nin 37 inci maddesinde "herkesin, sağlık kurum ve kuruluşlarında güvenlik içinde olmayı bekleme ve bunu istemek hakları vardır" şeklinde düzenleme yapılmıştır (3). Bu düzenlemeye göre, sağlık kuruluşlarının hizmet sunumunda taraf olan hem hastalar hem de çalışanlar, güvenlik hakkına sahiptir. Çalışanların kendilerini güvende hissetmesi verilen sağlık hizmetleri açısından aynı zamanda hastaların da güvende olmasını sağlamaktadır.

Sağlık çalışanlarının güvenli ortamlarda ve yüksek motivasyonlu çalışmasının sağlanması Türkiye'de uygulanan Sağlıkta Dönüşüm Programının temel hedeflerinden biri haline gelmiştir. Bu kapsamda tüm sağlık kurumlarında, hasta ve sağlık çalışanları için güvenli bir ortam oluşturulması amacıyla "Hasta ve Çalışan Güvenliğinin Sağlanmasına Dair Yönetmelik" yayınlanmıştır. Yönetmelikte sağlık çalışanlarının güvenliğine yönelik aşağıdaki düzenlemeler yapılarak sağlık kurumlarında uygulamaya konulmuştur. Bu kapsamda yapılan başlıca düzenlemeler;

- Çalışan güvenliği komitesinin kurulması,
- Çalışan güvenliği programının hazırlanması,
- Çalışanlara yönelik sağlık taramalarının yapılması,
- Çalışanların kişisel koruyucu önlemleri almasının sağlanması,
- Çalışanlara yönelik şiddetin önlenmesi için düzenleme yapılması,
- Enfeksiyonların kontrolü ve önlenmesine yönelik program hazırlanması,
- Beyaz kod uygulamasına geçilmesi,

- Çalışanlara, çalışan güvenliği konusunda eğitimlerin verilmesi, şeklindedir (4).

Türkiye'de hastaneler, 2009 yılında çıkartılan İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Tehlike Sınıfları Listesi Tebliği'ne göre "çok tehlikeli işler" sınıfında yer alırken, 2012 yılında yürürlüğe konulan 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamına alınarak, işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı çalıştırma zorunluluğu getirilmiştir (5,6). Getirilen yasal düzenlemeler çerçevesinde alınan önlemlere karşın Sosyal Güvenlik Kurumu istatistikî verilerine Türkiye'de 2014 yılında meydana gelen iş kazası sayısı 2013 yılına göre yüzde 15,66 artış göstermiştir (7,8). Avrupa'ya bakıldığında sağlık sektöründe meydana gelen iş kazalarının, tüm Avrupa'daki iş kazası ortalamasından %34 daha fazla olduğu görülmektedir. Sağlık sektörü içinde ise hastane çalışanlarının yıllık hastalanma ve yaralanma olasılığı %10 oranındadır. Bu olasılık içerisinde en önemli riski enfeksiyonlar oluştururken, burkulma, kırık, sırt ve bel yaralanmaları, yanık, delici ve kesici alet yaralanmaları da önde gelmektedir (9).

Hastanelerde hizmet bütünlüğü açısından asıl iş olan sağlık hizmetinin dışında ihtiyaç duyulan; temizlik ve hasta bakım hizmetleri gibi yardımcı işler de sağlık hizmetinin bir parçası olarak çalışanlar tarafından aynı anda sunulmaktadır. Bu nedenle, yalnızca hastane ortamında çalışan sağlık personeli değil, temizlik ve hastabakıcı olarak çalışan personeller de sağlık hizmetlerinin sunumunda iş kazası ve enfeksiyon riski açısından tehdit altındadır.

Tüm bu nedenlerden dolayı iş kazaları ile ilgili çalışmalara ağırlık verilmiştir. Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde; Çopur ve arkadaşlarının (2006), Ege Üniversitesi Hastanesi'nde çalışan ev idaresi personelinin iş kazalarından korunmak için aldıkları önlemleri, iş kazası geçirme durumlarını, geçirdikleri kaza tiplerini saptamak amacıyla yaptıkları çalışmada, personelin büyük çoğunluğunun kazalara karşı önlem aldığını ifade etmesine karşın; %21,2'sinin iş kazası geçirdiği, iş kazası geçiren kişilerde ise en fazla "iğne batması" (%21,8), "kesik" (%18,2), "açık yara" ve "sıyrık" (%16,4) meydana geldiği ortaya çıkmıştır (10). Terzi ve arkadaşlarının (2009) araştırmasına göre, hastane temizlik çalışanlarının ve tüm sağlık personelinin bir taraftan kendilerini enfeksiyonlardan korumaları gerekirken bir taraftan da enfeksiyonların hastane ortamında

yayılmasını önlemede çok önemli görev ve sorumluluklarının olduğu, ancak temizlik şirketi elemanlarının enfeksiyon hastalıkları ve bulaşma yolları ile hastalıklardan korunma konusundaki bilgi düzeylerinin yeterli olmadığını sonucuna varılmıştır (11). Erkal ve Çoşkuner'in (2010) Ankara'da bir üniversite hastanesinde ev idaresi alanında çalışan personelin karşılaştığı iş kazaları ve iş kazaları ile ilgili önlem alma durumlarını tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmada, ev idaresi personelinin %19'unun iş kazası geçirdiği saptanmıştır. Araştırmada, personelin tamamına yakını (%95,7) kaza geçirmemek için önlem aldığını, önlem olarak en çok "iş yaparken koruyucu giysi kullandığını" ifade etmiş, iş kazalarının nedenleri ve önlenmesi konusunda hizmet içi eğitim almayan personelin, bu eğitimi alan personele göre daha fazla kaza geçirdiği belirlenmiştir (12).

Ersoy ve arkadaşlarının (2014) bir üniversite hastanesinde temizlik çalışanları üzerinde yaptığı araştırmada, çalışanların %64,5'i hepatit B aşısı, %26,5'i grip aşısı ve %24,0'ünün tetanoz aşısı yaptırdıklarını belirttiği ve %93,7'sinin hastane enfeksiyonları konusunda eğitim aldıklarını ifade ettiği saptanırken, katılımcıların %33,1'inin çalışma esnasında delici ve kesici aletlerle yaralandığı ve bu yaralanmayı %68,4'ünün enfeksiyon birimine bildirdiği saptanmıştır (13). Kurt ve arkadaşlarının (2015) bir üniversite hastanesinde çalışan temizlik görevlilerinin biyolojik risk konusunda bilgi, tutum ve davranışları ile biyolojik risk ile karşılaşmayı etkileyen faktörlerin tespit edilmesi amacıyla yaptıkları araştırmada, çalışanların %91,2'sinin biyolojik riskler konusunda eğitim aldığı, %89,3'ünün işe giriş muayenesinin yapıldığı, bir yıl ve daha uzun süredir çalışanların %42,6'sının aralıklı kontrol muayenelerinin düzenli olarak yapıldığı belirlenmiştir. Son bir yıl içinde araştırmaya katılanların %25,9'unun kesici ve delici alet ile yaralandığı, %2,4'ünün hasta vücut sıvıları ile temas ettiği, %3,9'unun gözüne hasta vücut sıvılarının sıçradığı, %28,3'ünün ise en az bir kez biyolojik riskli temasa maruz kaldığı saptanmıştır. Buna karşın temizlik çalışanlarının %94,1'i biyolojik riskli temas sonrasında yapılması gerekenler hakkında tam ve doğru bilgi sahibi olmadığı için çalışanlara verilecek eğitimlerin iyileştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (14).

Gereç ve Yöntem

Amaç

Bu araştırmanın amacı; Konya ilinde hizmet veren Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi hastanesinde çalışan temizlik ve hastabakıcı personelinin çalışma ortamındaki iş kazası dağılımı ve tiplerinin, iş kazalarının bildirim ve bildirim etkileyen faktörlerin belirlenmesi ile iş kazası geçirme düzeylerinin değerlendirilmesidir.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Araştırma, Konya ilinde Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Hastanesi'nde Haziran-Aralık 2015 tarihleri arasında yapılmıştır. Meram Tıp Fakültesi Hastanesi, bünyesindeki Tıp Fakültesi ile eğitim ve araştırma faaliyetlerinin de yürütüldüğü 1186 yataklı bir üniversite hastanesidir. Üçüncü basamak bir hastane olması nedeniyle, çok çeşitli tipte hastaların tedavi ve rehabilitasyonunu sağlayacak düzeyde nitelikli personel ve donanıma sahiptir. Bölgesel nitelikte olan ve yaklaşık 30 yıllık bir geçmişi ile konumu gereği büyük bir iş yüküne sahip olan Meram Tıp Fakültesi Hastanesi'nde çalışma ortamları her biri kendine özgü çeşitli iş risk ve tehlikeleri içinde barındırmaktadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Hastanesi bünyesinde kadrolu ya da şirket çalışanı olarak görev yapmakta olan temizlik ve hastabakıcı personeli oluşturmaktadır. Hastanede çalışan kadrolu temizlik ve hastabakıcı personeli sayısı az olmakla birlikte, hizmet ihtiyacı için gerekli sayıda personelin çoğunluğu hizmet alımı usulü ile dış kaynak kullanımı ile karşılanmaktadır. Mevcut ihale sözleşmeleri kapsamında yaklaşık 175 temizlik personeli ile 305 hasta bakıcı görev yapmaktadır. Evren 480 çalışan olarak belirlenmiştir. Örneklem için 217 çalışanın yeterli olduğu belirlenmiştir (15). Çalışmamızda 227 personele ulaşılmıştır.

Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak amacıyla, Özarslan (2009) çalışmasından esinlenerek araştırmacılar tarafından son şekli verilen İş Kazası İnceleme Formu (33 soru) ve Olay/Kaza Bilgileri formu (23 soru) kullanılmıştır (16). İş kazası inceleme formunda çalışanların demografik bilgileri ve iş kazası ile genel bilgileri yer almaktadır. İş kazası geçiren çalışanlar aynı zamanda Olay/Kaza bildirim formunu da doldurmuştur.

Hastanenin çalışan güvenliği biriminden elde edilen bilgiler doğrultusunda, Olay/Kaza bildirim yapılan ve kurum tarafından oluşturulan Kaza Bildirim Formu doldurularak bildirim yapılan personellere ulaşılmış ve bu form yüz yüze görüşme tekniği ile doldurulmuştur. Olay/Kaza Bilgileri bölümü, meydana gelen kaza/olay nedenleri ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi toplanması amacıyla hazırlanan 23 adet sorudan oluşmaktadır.

Araştırma Verilerinin Analizi

Elde edilen veriler, bilgisayar ortamında SPSS Windows (Statistical Package Of Social Sciences) istatistik paket programına aktararak tanımlayıcı istatistikler ve ki kare testi kullanılarak istatistiki karşılaştırmalar yapılmıştır.

Etik

Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar Etik Kurulu'nun 08/05/2015 tarih ve 2015/213 sayılı kararı ile etik izni ve N.E.Ü. Meram Tıp Fakültesi Hastanesi Başhekimliği'nden yazılı izin alınmıştır. Ayrıca araştırmayı kabul eden personellerden sözel onam alınmıştır.

Bulgular

Üçüncü basamak bir sağlık kuruluşu olan bir üniversite hastanesinde çalışan temizlik ve hastabakıcı personelinin çalışma ortamındaki iş kazası geçirme durumları, iş kazalarının bildirim ve bildirim etkileyen faktörlerin belirlenmesi ile iş kazası geçirme düzeylerinin değerlendirilmesi

Tablo 1. Hastabakıcı ve temizlik personelinin sosyo-demografik özelliklerine göre karşılaştırması

Sosyo-demografik özellikler	Hastabakıcı Ort. ± SS		Temizlik personeli Ort. ± SS		Toplam Ort. ± SS	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş						
Toplam Çalışma Süresi (Yıl)	10,85 ± 6,74		8,86 ± 7,27		9,72 ± 7,10	
Kurumda Çalışma Süresi (Yıl)	8,66 ± 6,15		6,48 ± 6,15		7,42 ± 6,23	
Birimde Çalışma Süresi (Yıl)	7,06 ± 5,08		5,12 ± 5,28		5,96 ± 5,28	
Görevi						
Hastabakıcılık	98	100,0	0	0,0	98	43,2
Temizlik	0	0,0	129	100,0	129	56,8
Cinsiyet						
Kadın	29	29,6	48	37,2	77	33,9
Erkek	69	70,4	81	62,8	150	66,1
Medeni Durum						
Evli	69	70,4	81	62,8	150	66,1
Bekar	29	29,6	48	37,2	77	33,9
Eğitim Durumu						
İlkokul	20	20,4	52	40,3	72	31,7
Ortaokul	27	27,6	36	27,9	63	27,8
Lise	51	52,0	41	31,8	92	40,5
Yüksekokul	0	0,0	0	0,0	0	0,0
İş Statüsü						
Kadrolu	4	4,1	0	0,0	4	1,8
Şirket Personeli	94	95,9	129	100,0	223	98,2
Hastalık Durumu						
Var	12	12,2	21	16,3	33	14,5
Yok	86	87,8	108	83,7	194	85,5
Çalıştığı Birim						
Klinik	45	45,9	38	29,5	83	36,7
Poliklinik	8	8,2	21	16,3	29	12,8
oğun Bakım	35	35,7	15	11,6	50	22,0
Hastane Bahçesi	0	0,0	16	12,4	16	7,0
Diğer (laboratuvar, acil ve ameliyathane vb.)	10	10,2	39	30,2	49	21,6
Mesai Düzeni						
Gündüz Vardiyası	36	36,7	106	82,2	142	62,6
Gece Vardiyası	10	10,2	3	2,3	13	5,7
Gündüz ve Gece Vardiyası	52	53,1	20	15,5	72	31,7

amacıyla yapılan bu çalışmanın bulguları aşağıda yer almaktadır.

Katılımcıların Demografik Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Tablo 1'de katılımcıların sosyo demografik değişkenleri görülmektedir. Tablo 1'e göre hastabakıcıların yaş ortalamaları 35 (19-58), temizlik personellerinin ise 34 (19-55) olarak bulunmuştur. Katılımcıların %34'ü kadın, %66'sı ise erkektir. Medeni durum değişkeninde ise katılımcıların %66'sı evlidir. Katılımcıların %41'inin lise mezunu olduğu görülmektedir. Yüksekokul mezunu ise yoktur. Araştırmaya katılanların %98 oranında şirket personeli çalışanı olduğu saptanmıştır. Katılımcıların %86'sı herhangi bir kronik hastalığının olmadığını ifade etmişlerdir. Personellerin toplam çalışma süreleri ortalaması 10 yıl (1-30), kurumda çalışma süreleri ortalaması 7 yıl (1-30), birimde çalışma süreleri ortalamaları ise 6 yıl (1-22) olarak belirlemiştir. Katılımcıların %57'si temizlik personeli, %43'ü ise hastabakıcı statüsündedir. Çalışma yerleri incelendiğinde; katılımcıların %37'si klinik, %13'ü ise polikliniklerde çalışmaktadır. Personellerin %63'ü gündüz vardiyasında çalışmakta olup, bunların %75'ini temizlik personelleri oluşturmaktadır.

Katılımcıların İş Kazası Geçirme Durumlarının Değerlendirilmesi

"İşe alım sürecinde işe giriş muayenesi yapıldı mı?" sorusuna %88 oranında "evet" cevabı verilmiştir.

"Mesleğinizle ilgili herhangi bir kursa gittiniz mi?" ifadesine ise çalışanların %71'inin hayır cevabı verdiği görülmektedir. Çalışanlardan ve hastane yetkililerinden alınan bilgilere göre işe alım sürecinde herhangi bir kurs belgesi istenmemektedir.

Çalışanlar bu durumda herhangi bir kursa dâhil olmayı düşünmemektedirler. Fakat alınan bilgi doğrultusunda çalışanlar bilgisayar, hastabakıcılık gibi kurslara (%29) gittiklerini ifade etmişlerdir.

İşe alım sürecinde temizlik ve hastabakıcı personellerinden mesleki eğitim belgesi talep edilmemekle birlikte, kurum eğitim ihtiyacını bünyesinde hizmet içi eğitim programları oluşturarak gidermektedir. "Son bir yıl içinde işinizle (2014 yılı süresince) ilgili hizmet içi eğitim aldınız mı?" sorusuna %88 oranında katılımcı

"evet" cevabını vermiştir. Kurum tarafından düzenlenen eğitimler kapsamında çalışanların %65'i mesleki riskler ile ilgili, %89'u ise iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir.

"Mesleki risklerinizle ilgili olarak ne derece bilgilendirildiğinizi düşünüyorsunuz" sorusuna katılımcıların %54'ü "iyi", %20'si "orta", %23'ü "ise çok iyi" yanıtını vermiştir. "Çalışma ortamınızda mesleki risklerinizle ilgili olarak ne derecede önlem alındığını düşünüyorsunuz?" sorusuna katılımcıların %49'u "iyi", %27'si "orta", %18'i de "çok iyi" şeklinde ifade etmişlerdir.

"İşinizi yaparken (çöp dökme, temizlik yapma, hasta taşıma gibi) kullanmanız gereken eldiven, maske, gözlük gibi kişisel koruyucular size her zaman sağlanıyor mu?" sorusuna katılımcıların %72'si "evet" cevabını vermiştir. "Sağlanıyor ise bu koruyucu kişisel donanımları her zaman kullanıyor musunuz?" sorusuna ise "evet" diye cevap veren katılımcılar %71 oranındadır. "Evet" cevabı veren çalışanların %59'u temizlik, %41'i ise hastabakıcı personelidir.

"Çalıştığınız birimin büyüklüğü, aydınlatma, ısı, havalandırma, ışık gibi fiziksel özelliklerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusuna %67 oranında katılımcı "evet", %18 oranında katılımcı "hayır", %15 katılımcı "kısmen" cevabını vermiştir. Elde edilen bulguya göre araştırma grubunun çalışma ortamına ait fiziksel özelliklerin yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar "İşinizden kaynaklı olduğunu düşündüğünüz hastalığınız ya da şikâyetiniz var mı?" sorusuna %93 oranında "hayır" cevabını vermiştir.

Aşıların yapılıp yapılmama durumları ile ilgili olarak; hepatit B aşısı yaptıran %63, tetanoz aşısı yaptıran %65, grip aşısı yaptıran %46, diğer aşıları yaptıranlar ise %17 oranındadır.

Bazı bulaşıcı hastalıkların serolojik kontrolleri de periyodik aralıklarla yapılmalıdır. Hepatit C ve HIV yönünden katılımcıların serolojik kontrollerinin zamanı ile ilgili soruya ise; Hepatit C için "son bir yıl içinde kontrol ettirenler" %49, HIV virüsü için ise "son bir yıl içinde kontrol ettirdim" diyenler %40 oranındadır. Katılımcılar "Çalıştığınız süre zarfında belli aralıklarla sağlık muayeneleri yapılıyor mu?" sorusuna %71 oranında "evet" cevabını vermiştir.

Tablo 2. Hastabakıcı ve temizlik personelinin mesleki özelliklerine göre karşılaştırması

Değişkenler	Temizlik Personeli		Hastabakıcı		Toplam	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
İşe başlamadan önce işe giriş muayenesi yapıldı mı?						
Evet	116	89,9	83	84,7	199	87,7
Hayır	13	10,1	15	15,3	28	12,3
Mesleğiniz ile ilgili herhangi bir kursa gittiniz mi?						
Evet	34	26,4	31	31,6	65	28,6
Hayır	95	73,6	67	68,4	162	71,4
Son bir yıl içinde işinizle (2014 yılı süresince) ilgili hizmet içi eğitim aldınız mı?						
Evet	113	87,6	87	88,8	200	88,1
Hayır	16	12,4	11	11,2	27	11,9
Son bir yıl içinde işinizde mesleki risklerle (2014 yılı süresince) ilgili eğitim aldınız mı?						
Evet	88	68,2	59	60,2	147	64,8
Hayır	41	31,8	39	39,8	80	35,2
İşinizle ilgili iş sağlığı ve güvenliği eğitimi aldınız mı?						
Evet	112	86,8	89	90,8	201	88,5
Hayır	17	13,2	9	9,2	26	11,5
Mesleki risklerinizle ilgili olarak ne derecede bilgilendirildiğinizi düşünüyorsunuz?						
Çok İyi	28	21,7	24	24,5	52	22,9
İyi	69	53,4	53	54,1	122	53,8
Orta	26	20,2	19	19,4	45	19,8
Kötü	1	0,8	1	1,0	2	0,9
Çok kötü	5	3,9	1	1,0	6	2,6
Çalışma ortamınızda mesleki risklerinizle ilgili olarak ne derecede önlem alındığını düşünüyorsunuz?						
Çok İyi	22	17,1	18	18,4	40	17,6
İyi	60	46,5	52	53,1	112	49,3
Orta	37	28,7	24	24,4	61	26,9
Kötü	3	2,3	4	4,1	7	3,1
Çok kötü	7	5,4	0	0,0	7	3,1
İşinizi yaparken kullanmanız gereken eldiven, maske, gözlük gibi kişisel koruyucular size her zaman sağlanıyor mu?						
Evet	94	72,9	70	71,4	164	72,2
Hayır	18	14,0	19	19,4	37	16,3
Kısmen	17	13,1	9	9,2	26	11,5
Sağlanıyor ise bu koruyucu kişisel ekipmanları her zaman kullanıyor musunuz?						
Evet	95	73,6	66	67,3	161	70,9
Hayır	14	10,9	16	16,3	30	13,2
Kısmen	20	15,5	16	16,4	36	15,9
Çalıştığınız birimin büyüklüğü, aydınlatma, ısı, havalandırma, ışık gibi fiziksel özelliklerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?						
Evet	87	67,4	66	67,4	153	67,4
Hayır	18	14,0	22	22,4	40	17,6
Kısmen	24	18,6	10	10,2	34	15,0
Sizce işiniz fiziksel sağlığınızı nasıl etkiliyor?						
Çok Olumlu	12	9,3	8	8,2	20	8,8
Olumlu	33	25,5	29	29,5	62	27,3
Etkilemiyor	62	48,1	31	31,6	93	41,0
Olumsuz	14	10,9	27	27,6	41	18,1
Çok olumsuz	8	6,2	3	3,1	11	4,8
İşinizden kaynaklı olduğunu düşündüğünüz hastalığınız ya da şikayetiniz var mı?						
Evet	6	4,7	9	9,2	15	6,6
Hayır	123	95,3	89	90,8	212	93,4
Hepatit B Aşısı Yaptırdınız mı?						
Evet	89	69,0	53	54,1	142	62,6
Hayır	40	31,0	45	45,9	85	37,4

Tablo 2'nin devamı. Hastabakıcı ve temizlik personelinin mesleki özelliklerine göre karşılaştırması						
Değişkenler	Temizlik Personeli		Hastabakıcı		Toplam	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Tetanos Aşısı Yaptırdınız mı?						
Evet	86	66,7	61	62,2	147	64,8
Hayır	43	33,3	37	37,8	80	35,2
Grip Aşısı Yaptırdınız mı?						
Evet	60	46,5	44	44,9	104	45,8
Hayır	69	53,5	54	55,1	123	54,2
Diğer Bir Aşı Yaptırdınız mı?						
Evet	25	19,4	14	14,3	39	17,2
Hayır	104	80,6	84	85,7	188	82,8
Hepatit C yönünden serolojik durumunuzu en son ne zaman kontrol ettirdiniz?						
Hiç Kontrol Ettirmedim	32	24,8	31	31,6	63	27,8
Son Bir Yıl içinde	70	54,3	41	41,8	111	48,9
Bir Yıldan Fazla Süre Önce	27	20,9	26	26,6	53	23,3
HIV yönünden serolojik durumunuzu en son ne zaman kontrol ettirdiniz?						
Hiç Kontrol Ettirmedim	47	36,5	39	39,7	86	37,9
Son Bir Yıl içinde	59	45,7	32	32,7	91	40,1
Bir Yıldan Fazla Süre Önce	23	17,8	27	27,6	50	22,0
Çalıştığınız süre zarfında belli aralıklarla sağlık muayeneleri yapıyor mu?						
Evet	101	78,3	61	62,2	162	71,4
Hayır	28	21,7	37	37,8	65	28,6
İşinizi severek mi yapıyorsunuz?						
Evet	121	93,8	89	90,8	210	92,5
Hayır	8	6,2	9	9,2	17	7,5
İşinizdeki idari işleyişten memnun musunuz?						
Evet	116	89,9	83	84,7	199	87,7
Hayır	13	10,1	15	15,3	28	12,3
Çalıştığınız kurumda iş kazası (kesici delici alet yaralanması, düşme vb.) geçirdiniz mi?						
Evet	22	17,1	13	13,3	35	15,4
Hayır	107	82,9	85	86,7	192	84,6
Mesai Düzeni						
Gündüz Vardiyası	36	36,7	106	82,2	142	62,6
Gece Vardiyası	10	10,2	3	2,3	13	5,7
Gündüz ve Gece Vardiyası	52	53,1	20	15,5	72	31,7

Tablo 3. Kurumda çalışma sürelerine göre işe giriş muayenesi yaptırma oranı

İşe giriş muayenesi yaptıran kişi sayısı	Bunlardan Kurumda çalışma süresine göre sayısı	Oran
199 kişi	1-9 yıl arası	139 Kişi % 70
	10-19 yıl arası	50 Kişi % 25
	20-30 yıl arası	10 Kişi % 5

İşini severek yaptıklarını ifade eden %93 oranında çalışanın %58'i temizlik, %42'i ise hastabakıcı personelidir. "İşinizdeki idari işleyişten memnun musunuz?" sorusuna ise çalışanların %88'i "memnunum" cevabını vermiştir.

Katılımcılar, "Çalıştığınız kurumda iş kazası (kesici delici alet yaralanması, düşme vb.) geçirdiniz mi?" sorusuna %85 oranında "hayır", %15 oranında ise "evet" ifadesini kullanmışlardır. İş

kazası geçiren çalışanların %63'si temizlik, %37'si ise hastabakıcıdır.

Katılımcıların ifadesi doğrultusunda araştırma grubunun %88'i işe başlamadan önce kurum tarafından işe giriş muayenesi yapıldığını ifade etmiştir (Tablo 2). İşe başlamadan önce işe giriş muayenesi yaptıran 199 personelin %70'i 1-9 yıl çalışma süresine sahip katılımcılardan oluşmaktadır (Tablo 3).

Tablo 4. Hastabakıcı ve temizlik personelinin iş kazası durumlarının karşılaştırması

Değişkenler	Temizlik Personeli		Hastabakıcı		Toplam	
	Ort ± SS		Ort ± SS		Ort ± SS	
	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)
Çalışmakta olduğunuz kurumda kaç kez iş kazası geçirdiniz?	1,50 ± 0,80		1,38 ± 0,86		1,45 ± 0,81	
Yaralanmanızdan sonra bu kazayı bildirdiniz mi?						
Evet	14	63,6	5	38,5	19	54,3
Hayır	8	36,4	8	61,5	16	45,7
Cevabınız "Hayır" ise; kazayı bildirmeme nedeniniz nedir?						
Çok meşguldüm	3	33,3	2	20,0	5	26,3
Yaralandığım alet daha önce hiçbir hastada kullanılmamıştı	-	-	-	-	-	-
Hastanın HIV-HBV-HCV yönünden riskli olduğunu düşünmedim	-	-	-	-	-	-
Rapor etmemin önemli olduğunu düşünmedim	1	11,1	3	30,0	4	21,1
Olayı rapor etmem gerektiğini bilmiyordum	3	33,3	5	50,0	8	42,1
Hastanede iş kazalarını rapor edebileceğim bir birim yok	1	11,1	0	0,0	1	5,3
Diğer	1	11,1	0	0,0	1	5,3
Kazanın meydana geldiği yer için aşağıdakilerden hangisidir?						
Klinik	6	27,3	6	46,2	12	34,3
Poliklinik	1	4,5	1	7,7	2	5,7
Yoğun Bakım	3	13,6	2	15,3	5	14,3
Ameliyathane	1	4,5	0	0,0	1	2,9
Acil	4	18,2	1	7,7	5	14,3
Laboratuvar	1	4,5	1	7,7	2	5,7
Hastane Bahçesi	1	4,5	1	7,7	2	5,7
Diğer	5	22,7	1	7,7	6	17,1
Kaza/yaralanma tipi için uygun olanı seçiniz						
Düşme-kayma, incinme	4	13,3	5	33,3	9	20,0
Kesici-delici alet yaralanması	7	23,3	2	13,3	9	20,0
İğne batması	15	50,0	6	40,0	21	46,7
Cam kesigi	1	3,3	0	0,0	1	2,2
Elektrikli tıbbi cihazlar ile ilgili olaylar	-	-	-	-	-	-
Kan ve vücut sıvıları ile mukoz membran maruziyeti	-	-	-	-	-	-
Kemoterapötik ajan ya da radyasyon maruziyeti	-	-	-	-	-	-
Diğer	3	10,0	2	13,3	5	11,1
Yaralanma var ise etkilenen vücut bölgesi için uygun olanı lütfen işaretleyiniz						
El-Parmak	11	39,3	10	62,5	21	47,7
Kol	3	10,7	2	12,5	5	11,4
Ayak-Bacak	9	32,1	0	0,0	9	20,5
Baş-Boyun	2	7,1	3	18,8	5	11,4
Gövde	3	10,7	1	6,3	4	9,1
Yaralanmanın derinliği için uygun olan seçeneği işaretleyiniz						
Yüzeysel	10	47,6	8	61,5	18	52,9
Orta	9	42,9	4	30,8	13	38,2
Derin	2	9,5	1	7,7	3	8,8
Kaza sırasında kişisel koruyucu olarak hangi malzemeleri kullanıyordunuz?						
Eldiven	19	52,8	11	55,0	30	53,6
Maske	8	22,2	3	15,0	11	19,6
Önlük	6	16,7	4	20,0	10	17,9
Gözlük	-	-	-	-	-	-
Diğer	-	-	-	-	-	-
Kullanmıyordum	3	8,3	2	10,0	5	8,9
Eğer kazada bir araç etken olmuş ise bu araç yaralanma öncesi bir hastada kullanılmış mıydı?						
Evet	8	53,3	8	66,7	16	59,3
Hayır	7	46,7	4	33,3	11	40,7
Cevabınız "Evet" ise lütfen yanıtlayınız						
Hastada Hepatit B vardı	-	-	-	-	-	-
Hastada Hepatit C vardı	-	-	-	-	-	-
Hastada HIV vardı	-	-	-	-	-	-
Hastada yukarıdaki hastalıkların hiçbiri yoktu	4	50,0	4	50,0	8	50,0
Hastada enfeksiyon hastalığı olup olmadığını araştırmadım	3	37,5	4	50,0	7	43,8
Hastada yukarıdaki hastalıklardan farklı bir hastalık vardı	1	12,5	0	0,0	1	6,2

Tablo 4'ün devamı. Hastabakıcı ve temizlik personelinin iş kazası durumlarının karşılaştırması

Değişkenler	Temizlik Personeli		Hastabakıcı		Toplam	
	Ort ± SS		Ort ± SS		Ort ± SS	
	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)
Çalışmakta olduğunuz kurumda kaç kez iş kazası geçirdiniz?	1,50 ± 0,80		1,38 ± 0,86		1,45 ± 0,81	
Kazada kan ve vücut sıvıları ile mukoz membran maruziyeti var ise sıvı ya da materyalin tipini işaretleyiniz						
Kan/kan ürünleri	3	30,0	3	30,0	6	30,0
Kan bulaşmış vücut sıvısı	2	20,0	3	30,0	5	25,0
Kan bulaşmış solüsyon ve sıvılar	4	40,0	1	10,0	5	25,0
Diğer	1	10,0	3	30,0	4	20,0
Maruz kalan vücut bölgesini işaretleyiniz						
Göz	3	25,0	3	30,0	6	27,3
Ağız	-	-	-	-	-	-
Burun	1	8,3	0	0,0	1	4,5
Bütünlüğü bozulmuş cilt bölgesi	8	66,7	7	70,0	15	68,2
Sizce bu kazanın nedeni nedir?						
Dikkatsizlik	13	38,2	10	40,0	23	39,0
Acecelilik	3	8,8	6	24,0	9	15,3
Dalgınlık	3	8,8	4	16,0	7	11,9
Uykusuzluk	2	5,9	0	0,0	2	3,4
Yorgunluk	1	2,9	2	8,0	3	5,1
Kontamine aletlerin uygun biçimde uzaklaştırılmamış olması	4	11,8	0	0,0	4	6,8
Tıbbi cihaz bakım ve onarımı konusundaki aksaklıklar	4	11,8	0	0,0	4	6,8
Hasta kıpırdadı/hareket etti	1	2,9	2	8,0	3	5,1
Diğer	3	8,8	1	4,0	4	6,8
Yaralanma var ise ilk önlem olarak neler yaptınız?						
Batikon ile temizledim	11	28,2	9	37,5	20	31,7
Su ve sabun ile yıkadım	5	12,8	4	16,7	9	14,3
Dezenfektanlı solüsyonla yıkadım	4	10,3	3	12,5	7	11,1
Sıkarak kanattım	1	2,6	0	0,0	1	1,6
Kanamayı durdurmak için basınç uyguladım	1	2,6	2	8,3	3	4,8
Pansuman yaptım	4	10,3	1	4,2	5	7,9
Eldiven değiştirdim	1	2,6	2	8,3	3	4,8
Alkollü pamuk bastırdım	5	12,8	1	4,2	6	9,5
Diğer	7	17,9	2	8,3	9	14,3
Yaralanmanızı takiben ilk müdahaleden sonra ne yaptınız?						
Enfeksiyon hastalıkları kliniğine başvurdum	11	50,0	3	23,1	14	40,0
Acil polikliniğine başvurdum	4	18,2	3	23,1	7	20,0
Tetkik yaptırdım	3	13,6	1	7,7	4	11,4
Hiçbir şey yapmadım	2	9,1	5	38,5	7	20,0
Diğer	2	9,1	1	7,7	3	8,6
Enfeksiyon hastalıkları kliniğinde ya da acil polikliniğinde size hangi işlemler yapıldı?						
Tetkik yapıldı	10	62,5	3	50,0	13	59,1
Başka bir aşı yapıldı	0	0,0	1	16,7	1	4,5
İmmünglobülin yapıldı	-	-	-	-	-	-
Değerlendirme sonrası bir şey yapılmadı	4	25,0	0	0,0	4	18,2
Diğer	2	12,5	2	33,3	4	18,2
Geçirdiğiniz bu iş kazası nedeniyle sağlık raporu aldınız mı?						
Evet	7	31,8	1	7,7	8	22,9
Hayır	15	68,2	12	92,3	27	77,1
Bu kaza başınıza gelmeden önce kaza bildirim için nasıl bir yol izlemeniz gerektiğini biliyor muydunuz?						
Evet	11	50,0	1	7,7	12	34,3
Hayır	11	50,0	12	92,3	23	65,7
Kazadan sonra kaza ile ilgili kurumsal önlemler alındı mı?						
Evet	10	45,5	7	53,8	17	48,6
Hayır	12	54,5	6	46,2	18	51,4
Kurumunuzda iş kazalarından ve hastalıklardan korunmak için yeterince güvenlik önlemleri alındığını düşünüyor musunuz?						
Evet	5	22,7	5	38,5	10	28,6
Hayır	8	36,4	2	15,4	10	28,6
Kısmen	9	40,9	6	46,2	15	42,9

Katılımcıların Olay-Kaza Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Kurumun hasta ve çalışan güvenliği biriminden alınan bilgiler doğrultusunda, çalışan güvenliği birimine 15 kişi iş kazası bildirimini yapmıştır. İş kazası bildirimini yapan 15 kişiden (doktor, hemşire, temizlik personeli ve hastabakıcı dahil) ulaşılabilen 6 temizlik ve hastabakıcı personeline anket formunu doldurmaları istenmiştir. Toplamda olay/kaza bilgileri formunu dolduran toplam personel sayısı 35'dir. Bunlardan 6 tanesinin çalışan güvenliği biriminde kaydı mevcut olup, 29 kişinin kaydı yoktur. Elde edilen bulgu ile kurum bünyesinde iş kazası bildirimini yetkili birime yapılması gerektiği konusunda temizlik ve hastabakıcı personeline yeterli farkındalığın oluşmadığı düşünülmektedir.

Çalışmakta olduğunuz kurumda kaç kez iş kazası geçirdiniz?" sorusunun ortalamaları; temizlik personelleri için 1,5 ($\pm$ 0,80), hastabakıcılar için ise 1,38 ($\pm$ 0,86)'dir. "Kaza anında yapmakta olduğunuz işi lütfen kısaca yazınız" sorusuna katılımcılar "temizlik, hastaya müdahale ediliyordu, tıbbi atık poşetini değiştirirken ya da toplarken, sedye ile hasta taşırken, ameliyathanenin kirli yeşillerini toplarken, çöp boşaltırken, doktor ile birlikte sıvı tüplerini doldururken, bahçe temizlerken, sandalyeye çıkıp dolap üzerinden bir malzeme alırken, kullanılmayan masa, dolap vb. malzemeleri indirirken, çöp toplarken, hastanın bakımını yaparken, çöp arabası taşırken, yıkama yaparken, hasta bakımı yaparken, hastaya pozisyon verirken, malzeme taşırken" şeklinde cevap vermişlerdir.

İş kazası geçirdikten sonra katılımcıların %54'ü (19 kişi) iş kazası bildirimini yaptıklarını, %46'sı ise (16 kişi) bildirim yapmadıklarını ifade etmişlerdir. İş kazası bildirimini yapan personellerin %74'ü (14 kişi) temizlik, %26'sı ise (5 kişi) hastabakıcıdır. "İş kazası geçirdikten sonra kime bildirim yaptınız" (19 kişi) sorusuna sorumlu hemşire, birim sorumlusu, çalışan güvenliği birimine, yüklenici firma, intaniye birimine şeklinde cevap verilmiştir. Kazayı bildirmeme (16 kişi) nedeni sorulduğunda ise "olayı rapor etmem gerektiğini bilmiyordum" cevabı %42 oranında ilk sırada yer almaktadır. Ardından %26 oranında "çok meşguldüm" cevabı, %21 oranında ise "Rapor etmemin önemli olduğunu düşünmedim" cevapları verilmiştir. Elde edilen bulgu ile iş kazası bildirimini gerekliliği konusunda yeterli bilinçlenmenin oluşmadığı görülmektedir.

İş kazalarının en çok kliniklerde (%34) meydana geldiği görülmektedir. Bunun nedeni olarak da kliniklerin daha fazla işlem yapıldığı yerler ve daha fazla personel çalıştırıldığı yerler olduğu düşünülmektedir.

Kaza/yaralanma tipi ile ilgili sorulara sırayla iğne batması (%47); kesici delici alet yaralanması (%20); düşme-kayma, incinme (%20) şeklinde cevaplar verilmiştir. İğne batması %71 oranında temizlik personellerinde; düşme-kayma, incinme %55 oranında hastabakıcılarda; kesici-delici alet yaralanması ise %77 oranında temizlik personellerinde görülmektedir.

Yaralanma var ise en fazla etkilenen vücut bölgesinin el-parmak (%48) bölgesi ve ayak-bacak bölgesi (%21) olduğu tespit edilmiştir. Yaralanmanın derinliği ise %53 oranında yüzeyseldir. "Kaza sırasında kişisel koruyucu olarak hangi malzemeleri kullanıyordunuz?" sorusuna %54 oranında eldiven cevabı verilmiştir.

"Yaralanmaya etken olan araç daha önce bir hastada kullanılmış mıydı?" sorusuna ise %59 oranında "evet" cevabı verilmiştir. Yaralanmaya neden olan aracın daha önce bir hastada kullanıldığı konusunda "evet" cevabı verenlere hastanın herhangi bir hastalığı olup olmadığı ile ilgili olarak sorulara "hastada yukarıda hastalıkların hiçbiri yoktu" cevabı %50 oranı ile ilk sırada yer alırken, %44 oranında "hastada enfeksiyon hastalığı olup olmadığını araştırmadım" cevabı verilmiştir.

"Kazada kan ve vücut sıvıları ile mukoz membran maruziyeti var ise sıvı ya da materyalin tipini işaretleyiniz" sorusuna %30 oranında "kan ve kan ürünleri" şeklinde cevap verilmiştir. Yaralanmaya maruz kalan vücut bölgesi ise %68 oranında "bütünlüğü bozulmuş cilt bölgesi" dir.

Katılımcılara meydana gelen kazaların nedenleri için "sizce bu kazanın nedeni nedir?" sorusu yöneltilmiştir. Soruya sırasıyla dikkatsizlik (%39), acelecilik (%15), dalgınlık (%12), kontamine aletlerin uygun biçimde uzaklaştırılmamış olması (%7), tıbbi cihaz bakım ve onarımı konusundaki aksaklıklar (%7), hasta kıpırdadı/hareket etti (%5), yorgunluk (%5), uykusuzluk (%3), diğer (%7), şeklindedir. Diğer olarak; doktorların iğne uçlarını poşete atmaları ve ameliyathane personelinin kirlileri atarken ayıklamaması olarak belirtmişlerdir.

Yaralanma var ise personeller ilk olarak "batikon ile temizledim" (%32) şeklinde cevap vermişlerdir. Yaralanmadan sonra personeller %40 oranında enfeksiyon hastalıkları kliniğine başvurmuşlardır. "Hiçbir şey yapmadım" diyenlerin oranı ise %20 dir. "Enfeksiyon Hastalıkları Kliniğinde ya da Acil Polikliniğinde size hangi işlemler yapıldı?" sorusuna ise %59'u "tetkik yapıldı" cevabı verilmiştir.

"Geçirilen bu iş kazası nedeniyle sağlık raporu alındı mı?" sorusuna %77 oranında "hayır" cevabı verilmiştir. "Bu kaza başınıza gelmeden önce kaza bildirim için nasıl bir yol izlemeniz gerektiğini biliyor muydunuz?" sorusuna %66 oranında "hayır" denilmiştir.

"Sizce bu kazanın önlenmesi için neler yapılabilir?" sorusuna katılımcıların cevapları "alınan önlemler yeterli, depo merdivensiz düz bir yere taşınabilir, daha dikkatli olmak, tıbbi atıkların dikkatli atılması doktor ve hemşirelerin uyarılması, çizme giyebiliriz, asansörde koruma kapısı olması gerekir, atıklar çeşidine göre ayrı ayrı atılmalı, rafın üstüne sandalye ile çıkmamam gerekirdi, sağlık personeli atıklar konusunda bilinçlendirilmeli ve dikkatli olmalı, ameliyathane uyarılıp atık malzemeler kaynağında ayrılmalı, delici kesici aletler atık kutularına atılmalı, sağlık personeli uyarılmalı, iğne ucu tıbbi atık poşetine değil atık kutusuna atılmalı" şeklindedir.

"Kazadan sonra kaza ile ilgili kurumsal önlemler alındı mı?" sorusuna %51 oranında "hayır" cevabı verilirken, %49 oranında "evet" cevabı veren katılımcılar kurumsal önlemlerin neler olduğu konusunda "doktorlara söyledim, ameliyathane birimi uyarıldı, gerekli yerler bilgilendirildi, kişisel koruyucu ekipman giyildi, bilgilendirme ve tetkikler yapıldı, asistan doktor hemşire tarafından uyarıldı, kayıt alındı ve uyarıldı, daha dikkatli olundu, kesici ve delici atık kutusu dikkate alındı" gibi yanıtları olmuştur.

"Kurumunuzda iş kazalarından ve hastalıklardan korunmak için yeterince güvenlik önlemleri alındığını düşünüyor musunuz?" sorusuna katılımcıların %43'ü "kısmen", %29'u "evet" %29'u ise "hayır" cevabını vermişlerdir.

Tartışma ve Sonuç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Hastanesi'nde çalışan temizlik ve hastabakıcı personelinin çalışma ortamındaki iş

kazası sıklığının, dağılımının ve tiplerinin belirlenmesi, iş kazalarının bildirim ve bildirim etkileyen etmenlerin belirlenmesi ile iş kazası geçirme düzeylerinin değerlendirilmesi ile ilgili olarak elde edilen bulgular değerlendirilerek bazı sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırmanın yapıldığı üniversite hastanesinde çalışan ve araştırma kapsamına alınan hastabakıcı ve temizlik personellerinin %98'sinin şirket personeli olduğu görülmektedir. Araştırmanın yapıldığı hastane kamu kurumu niteliği taşıdığından kanun, tüzük ve yönetmeliklere göre istihdam edilen personelin yeterli nitelik ya da sayıda olmaması hâlinde personel çalıştırılmasına dayalı yardımcı işlere ilişkin hizmetler için 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu'na göre ihaleye çıkılabilmektedir. İhtiyaç konusu hizmetler, işin niteliğine göre teknik şartnamede istenen ölçütlere ve Hizmet İşleri Genel Şartnamesine uygun olmak koşulu ile ihale sonucuna göre hizmet sözleşmesi imzalanan yüklenici firmalar tarafından yürütülmektedir. Araştırma grubunda yer alan ve çoğunluğu yüklenici firma bünyesinde çalışan hastabakıcı ve temizlik personeline ilişkin idarece hazırlanan teknik şartnamede 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve ilgili diğer mevzuatta öngörülen iş ve çalışma şartları ile ilgili gerekli önlemlerin alması ve uygulaması konusunda yüklenici yükümlü kılınmıştır.

Genel olarak sağlık kurumlarında hizmet satın alma suretiyle çalıştırılan hastabakıcı ya da temizlik personeli ile ilgili olarak herhangi bir mesleki eğitim yeterliliği istenmemektedir. Bu yüzden çalışanların çoğunluğu meslekleri ile ilgili olarak herhangi bir mesleki eğitime sahip değildirler. İşe alım sürecinde temizlik ve hastabakıcı personellerinden mesleki eğitim belgesi talep edilmemekle birlikte, kurum eğitim ihtiyacını bünyesinde hizmet içi eğitim programları oluşturarak gidermektedir. Bu bağlamda, sağlık hizmetinin sürekli ve dinamik bir sistemde sunulduğu hastanelerde hastabakıcı ve temizlik personeli ihtiyacının büyük oranda dış kaynak kullanımı ile giderildiği dikkate alındığında, eğitim süreci ve işe oryantasyonun zaman alması işe girişlerde hastanelerde iş sağlığı ve güvenliği eğitimi almış olma zorunluluğunun, teknik şartnamede istenen mesleki eğitim ölçütleri içerisinde yer alması gerektiği düşünülmektedir. Böylece, henüz işe girişte sağlanmış iş güvenliği bilinci ile oryantasyon ve eğitim süresince iş kazası

riskinin azaltılabilmesi olanaklıdır. Araştırma yapılan sağlık kurumundan alınan bilgiler doğrultusunda 2014 yılında eğitim birimi tarafından 297 adet eğitim programı yapılmıştır. Bunlardan temizlikçi ve hastabakıcı grubuna yönelik olarak; risk düzeyine göre temizlik planı ve yapılması gerekenler, iş sağlığı ve güvenliği, kişisel koruyucu ekipmanların kullanımı, hastane enfeksiyonları ve korunma yolları, tıbbi atıkların kontrolü-el hijyeni, tıbbi atıkların yönetimi, güvenlik bildirim raporlama sistemi, doküman yönetimi, renkli kodlar, düşmenin önlenmesi, ilaç güvenliği, izolasyon figürleri, kan ve kan ürünlerinin alınması ve güvenli transferi, kan yolu ile bulaşan hastalıklar (hemşirelere), elektrik kazalarından korunma ve kaçaklarından korunma (hemşirelere), hastane enfeksiyonları-temas izolasyonu-tıbbi atıklar-el hijyeni, güvenli hasta transferi-tehlikeli atıklar, iş güvenliği-belirlenen risk düzeyine göre temizlik kuralları-temizlik maddelerinin kullanımı, kişisel hijyen, hastane temizliği-genel alanların temizlik kuralları-iş güvenliği, sivil savunma eğitimi, kan kültürü alma ve önemi, tıbbi atık ayrışımı, hasta güvenliğinin sağlanması-el yıkama, kişisel koruyucu ekipman kullanımı, delici kesici alet yaralanmaları-kan ve vücut sıvılarının bulaşması konularında eğitim verilmiştir. kurum tarafından verilen eğitimlerin çalışanlar tarafından değerlendirilmesi hususunda çoğunlukla orta ve üzeri cevapları verilerek eğitimlerin anlaşıldığı ve uygulandığı düşünülmektedir. dolayısıyla iş risklerine karşı olarak da önlemler alınmaktadır. önlemlerin alınması ile ilgili olarak sonuçlar değerlendirildiğinde hastabakıcı ve personellere kurum tarafından çoğunlukla (%72) koruyucu ekipmanlar sağlandığı ve bunları çalışanların (%71) kullandığı görülmektedir. bu oranın artırılması yönünde çalışanlarda farkındalık sağlanarak, kurum tarafından iç denetimlerle bu durum desteklenmelidir.

Katılımcıların iş ile bağlantılı olarak sağlıkları değerlendirildiğinde işlerinin sağlıklarını olumsuz etkilemediği yönünde cevap vermişlerdir. İşe alım sürecinde işe giriş muayenesi çoğunlukla (%88) yapılmıştır. Çalışanların %12'lik kısmı daha eski çalışanlar olduğu düşünülmektedir. Edinilen bulgularda Hepatit B, tetanoz aşısı yaptırmayan katılımcıların da olduğu tespit edilmiştir. Kurumdan alınan bilgilere göre çalışan güvenliği kapsamında işe alınan her işçi için genel muayene ile sağlık raporu alınması, kan grubu ve Hepatit B

markerlerinin (Hbs, Ag, HbsAb, HbcAb total) sonuçlarının teslim edilmesi hususu teknik şartnamede düzenlendiğinden işe giriş muayenesi 10 (on) içerisinde yapılmaktadır. Ancak, bu aş ve kontrolleri yaptırmayan katılımcıların tespit edilerek aşılardan yapılması ve belli aralıklarla personellerin serolojik kontrollerinin yapılması ve tekrar edilmesi çalışan güvenliği açısından önem arz etmektedir. Ersoy ve arkadaşlarının (2014) yaptığı araştırmaya göre çalışanların aşılama durumu karşılaştırıldığında, hepatit B aşısı ile ilgili oran benzerlik gösterirken diğer aşılardan oranındaki artış dikkat çekmektedir (13).

Katılımcılar genel olarak işini severek yaptıkları ve işleştikten memnun oldukları yönünde görüş bildirdiklerinden; kurumlarından memnun oldukları düşünülebilmektedir.

Katılımlar %85 oranında herhangi bir iş kazası geçirmediklerini dile getirmişlerdir. Fakat çalışan güvenliği birimine iş kazası bildirim yapanların sayısının yetersiz olduğu görülmektedir. Bu konuda kurum, çalışanlarını bilinçlendirerek onların iş kazası bildirim yapmalarına olanak tanınmalıdır.

İş kazası geçiren kişilerin verileri

değerlendirildiğinde; genellikle temizlik esnasında iş kazası geçirdiklerini ve bunun iğne batması şeklinde gerçekleştiği yönünde olmuştur. Bunu kesici delici alet yaralanması ve düşme takip etmektedir. Yaralanma esnasında koruyucu malzeme olarak eldiven kullandıkları ve yaralanmaya neden aracın (%59) bir hastada kullanıldığı ifade edilmiştir. Hastanın bulaşıcı bir hastalığının olup olmaması durumu çalışan için önemli bir risk faktörüdür.

Kazanın nedeni olarak dikkatsizlik, acelecilik, dalgınlık gibi faktörler önem arz etmektedir. Çalışanların belirtmiş olduğu "doktorların iğne uçlarını poşete atmaları ve ameliyathane personelinin kirlileri atarken ayıklamaması" gibi nedenler de ayrıca önemli olmaktadır. Her ne kadar araştırma kapsamına hastabakıcı ve temizlik personeli alınsa da sağlık hizmetlerinin bir bütün halinde verildiği unutulmamalıdır. Sağlık hizmetleri alanında görevli her personel çalıştığı alanda sorumlu olduğu ölçüde güvenlik önlemlerini almak ve uygulamak zorundadır. İş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması ve uygulanmasında hastane idaresi kontrol ve denetimlerini planlı ve periyodik olarak yapmakla birlikte, sağlık personeli için temini sağlanan örneğin, koruyucu ekipman kullanmak

gibi zorunlulukları keyfi tercihlere bırakılmamalıdır. Bu nedenle, sağlık personeli tarafından çöp poşetine atılmış bir iğne ucunun çöplerin alınması esnasında temizlik personeli için oluşturduğu riski, kullanılmış iğne ucunu çöp poşetine atmak yerine imha edilmek üzere delinmeye dirençli iğne ucu atık kovasına atmak suretiyle ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu nedenle, hastabakıcı ya da temizlik personellerinin yaralanmalarında sağlık hizmetlerinin sunulmasında tüm tarafların dikkatli olması, özellikle bulguda dikkat çekilen hekim ve hemşirelerin bu konuda daha hassas olmaları gerektiği düşünülmektedir. Bunu sağlamak üzere, idarece hekim ve hemşirelerin de iş sağlığı ve güvenliği kapsamında gerekli eğitimleri alarak bilinçlenmeleri ve bu hususlara uyulup uyulmadığı konusunda da idari yaptırımların uygulanması gerektiği düşünülmektedir.

İş kazası geçirenler "kazaların önlenmesi için neler yapılabilirdi" sorusuna ise kendilerinin çalışma esnasında alabilecekleri önlemlere ek olarak, kurumun ve diğer sağlık çalışanlarının yapması gereken önlemlere yönelik cevaplar vermişlerdir.

İş kazası geçirildiğinde yara yeri ile ilgili olarak yapılması gerekenlerin bilindiği görülmektedir. İş kazası ile ilgili olarak başvuru noktasında ise %20 oranında "hiçbir şey yapmadım" diye cevap veren personelin olduğu görülmektedir. Ayrıca iş kazası geçirmeden önce konuyla ilgili olarak nasıl bir yol izleneceği konusunda katılımcıların bilgilerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Kurumun bu duruma yönelik eğitimlerin düzenlemesi ve geçirilen kaza ile ilgili olarak yapılan bildirimler doğrultusunda kurumsal önlemlerin alınması da gerekmektedir. Katılımcılar tarafından kurumsal önlemler ile ilgili olarak daha çok "kısmen" cevabı verilmiştir. Cevabın kurumsal önlemler açısından yeterli olmadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla kurum, iş kazaları konusundaki önlemlerin geliştirilmesi yönünde faaliyetler yürütmelidir. Sonuç olarak, iş kazalarında etkisi olan etmenler çerçevesinde temizlik ve hastabakıcı personeline yönelik çalışan güvenliği konusunda kurumdaki güvenlik önlemlerinin, eğitimlerin ve denetimlerin yeterli düzeyde devam ettirilmesi, iş kazası meydana geldikten sonra çalışanların bilinçlendirilmesi, iş kazası bildirimine olanak tanınması, tüm çalışanların konuyla ilgili farkındalıklarının artırılması sağlanmalıdır.

İletişim: Dr. Ş. Didem Kaya

E-posta: dkaya@konya.edu.tr

Kaynaklar

1. ILO. Occupational Injuries Statistics From Household Surveys and Establishment Surveys; 2008. (Erişim: 26/08/2016) <http://www.ilo.org>.
2. Dikmen A.U., Medeni V., Uslu İ., Aycan S. Ankara'da Bir Üniversite Hastanesi Çalışan Sağlık Personelinin Geçirdiğini İfade Ettiği İş Kazalarının Değerlendirilmesi, Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, (2014):22-29.
3. Hasta Hakları Yönetmeliği. Resmi Gazete Tarihi: 01.08.1998 Resmi Gazete Sayısı: 23420.
4. Sağlık Bakanlığı, Çalışan Güvenliği Genelgesi (14.05.2012). (Erişim: 25.06.2016). <http://www.saglik.gov.tr>.
5. İş Sağlığı Ve Güvenliğine İlişkin Tehlike Sınıfları Listesi Tebliği. Resmi Gazete Tarihi 25/11/2009, Resmi gazete Sayısı : 27417.
6. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu". Resmi Gazete Tarihi: 20/06/2012. Resmi Gazete Sayısı: 28339.
7. SGK. İstatistik Yıllıkları; SGK 2013. (Erişim: 26/08/2016) <http://www.sgk.gov.tr>.
8. SGK. İstatistik Yıllıkları; SGK 2014. (Erişim: 26/08/2016) <http://www.sgk.gov.tr>.
9. Kutlu D. Ameliyathane Çalışanlarının Cerrahi Aletlerle Yaralanma Riski ve Bunu Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Afyonkarahisar, 2007.
10. Çopur Z. , Varlı B., Avşar M., Şenbaş M. Ege Üniversitesi Hastanesinde Çalışan Ev İdaresi Personelinin İş Kazası Geçirme Durumlarının İncelenmesi. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, Cilt:9, Sayı:2 (2006):155-176.
11. Terzi Ö., Sünter A.T., Pekşen Y., Aker S., Terzi Ö. Hastane Temizlik Elemanları ve Mesleki Enfeksiyon Riski: Bilgi ve Davranışlar Üzerine Bir Çalışma. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, (2009):16(1) 7-12.
12. Erkal S. ve Coşkun S. Bir Hastanede Çalışan Ev İdaresi Personelinin İş Kazası Geçirme Durumunun ve Kazalardan Korunmak İçin Aldıkları Önlemlerin İncelenmesi. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, Cilt:13, Sayı:1 (2010):45-62.
13. Ersoy S., Çetinkaya F., Alp E. Hastane Temizlik Çalışanlarının Hastane Enfeksiyonları Ve Korunma İle İlgili Bilgi, Tutum Ve Davranışları. Sağlık Bilimleri Dergisi (Journal of Health Sciences), 2014; 23 (1-9).
14. Kurt A.Ö., Harmanoğulları Ü.L., Ekinci Ö., Ersöz G. Bir Üniversite Hastanesi Temizlik Çalışanlarının Biyolojik Risk Bilgi, Tutum Ve Davranışları. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2015;8(2)37-47.
15. Altunışık R., Coşkun R., Bayraktaroğlu S., Yıldırım E. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı, Sakarya Yayıncılık, 2012, p. 25.
16. Özarslan A. Ankara'da Bir Eğitim Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin İş Kazası Sıklığı, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.